

Дългогодишната родолюбива дейност на Панайот Хитов като активен участник и един от най-изтъкнатите ръководители на българското революционно движение през третата четвърт на XIX в., т.е. през най-интензивната му фаза, се откроява особено ярко както с постоянството си, така и със своите безспорни приноси за напредъка на това движение и в активирането на българския народ, в осъзнаването на дълга му към отечеството и в готовността му да се приобщи със своите усилия към борбата за освобождение. Заслужава да се отбележи и да не се изпуска от внимание фактът, че по силата на обстоятелствата, но и поради убеждението на самия Хитов, той е единственият ръководител, който остава жив и работи дейно по време на всички върхови моменти и в промеждутъците от един до друг между тях, когато при "по-спокойна" атмосфера опазването на високия патриотичен дух и принадлежността към активната част от българското общество е не по-малко необходимо. Войводата с думи и дела поддържа този дух и продължава да допринася за опазването му, за да бъде отново организиран и насочен към решаването на главните исторически задачи на нацията.

Положителните резултати от това, че в течение на повече от две десетилетия освободителните борби и участниците в тях могат винаги да разчитат на един свой доказан водач, има изключително значение и влияние върху тяхната психологическа нагласа и готовност да подемаат в подходящ момент усилията си да извоюват свободата на България.

Днес това може да ни изглежда като разбиращо се от само себе си, но знаем, че за П.Хитов било още по-сложно и трудно, отколкото за повечето емигранти, да преживява и работи в чужда среда и да бъде неотклонно защитник на българските интереси и цели. Наред с външните трудности за П.Хитов далеч не било лесно постижимо да убеждава нетърпеливите си сънародници, че невинаги добрите намерения и оправданите общи цели дават основания за прибързани акции. И още, което е много съществено, че при такива решения и изпълнението им трябва да се мисли не само за непосредствения ефект, но и за опазването на борците, особено тези с възможности и в бъдеще да допринасят за народното дело. Правотата на тогава не само неприеманите, но и криво тълкувани съвети на войводата за вредата от прибързани акции, днес се вижда най-ясно от събитията през 1868 г. Но Хитов още тогава вярно преценява ситуацията и възразява за незабавното изпращане без достатъчно обмисляне и подготовка на четата на Х.Димитър и Ст.Караджа. Съображенията му са разумни и основателни: да бъде избегната опасността да загинат не само двамата опитни и популярни войводи, но и голяма част от младите патриоти, току-що получили (за пръв и единствен път, както се оказва) нужната военна подготовка във Втората легия. Наистина наред със силното въздействие в и вън от България на героизма и организацията на четата, по броя на жертвите, дадени в сражения, и поради съдебните процеси, се сбъднали и точно предвижданите от Хитов пагубни резултати.

Така че, ако преценим обективно историческия смисъл и значение на схващанията и действията на П.Хитов и ги сравним с гневните и неоснователни обвине-